

Femicid kao posebno krivično delo – dr Kosana Beker

Femicid je najteži oblik ispoljavanja nasilja prema ženama, najčešće poslednji čin u kontinuumu nasilja. To je rodno zasnovano ubistvo, ubistvo žene zato što je žena, usmereno je prema ženama na osnovu njihovog roda, rodnih uloga i nejednakih odnosa moći u društvu. U pitanju je mizogino ubijanje žena koje vrše muškarci, motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, kao i osećanjem vlasništva i nadmoći.

Hiljade i hiljade žena u svetu su ubijene svakog dana. Najčešće ubice su njihovi sadašnji ili bivši supružnici i partneri ili muški članovi porodice. Ubijene su zato što su žene, zato što njihove ubice misle da imaju „prava na to“, zato što su se ponašale i/ili oblačile drugačije od očekivanog, zato što su htele da ih ostave, zato što nisu želele da budu pod nečijom kontrolom, zato što je ubica bio ljubomoran, zato što nije mogao da prihvati rastanak, zato što... Ubice su motivisane mržnjom prema ženama, osećanjem da je žena njihov „posed“, osećanjem superiornosti u odnosu na žene, potrebom za kontrolom žene. Brojni su načini izvršenja femicida prisutni u svetu. Na primer, ubistva zbog „uvrede porodične časti“, spaljivanje udovica na muževljevoj lomači, ubistva žena zbog miraza, smrtni slučajevi zbog sakaćenja ženskih polnih organa (*Female genital mutilation, FGM*), ubistva kao posledica silovanja, ubistva prilikom porodičnog nasilja, ubistva novorođene ženske dece kako bi se prednost dala muškoj deci.

Zahvaljujući dugogodišnjem zalaganju feminističkih autorki, ženskih grupa i aktivistkinja, seksističko ubijanje žena i ubijanje žena kao zločin mržnje konačno je privuklo pažnju međunarodne zajednice, tako da se problem femicida našao i na agendi Ujedinjenih nacija. Koreni femicida se nalaze najpre u kulturi kojom dominira rodna diskriminacija, patrijarhalna struktura i nejednaki odnosi moći. Zbog toga je veoma važno da se femicid izdvoji od drugih oblika ubistava.

U Srbiji je povećan obim nasilja u porodici, a društveni odgovor na nasilje nije još uvek dovoljno efikasan. Zbog toga je svake godine i dalje veliki broj femicida u Srbiji. Postoje određene karakteristike femicida koje ga razlikuju i izdvajaju od neutralnog oblika ubistva, a to su:

- Femicid je ubijanje žena zasnovano na rodu i ima rodnu dimenziju;
- Femicid predstavlja oblik zločina iz mržnje usmeren ka ženama;
- Koreni femicida leže u kulturi kojom dominiraju patrijarhalna struktura, rodna diskriminacija, nejednaki odnosi moći zasnovani na muškoj dominaciji i kontroli;
- Femicid je najozbiljnija posledica nasilja u porodici i partnerskog nasilja koje se ciklično ponavlja, a država nije u stanju da obezbedi adekvatnu zaštitu i podršku ženama žrtvama preko svojih institucija;
- Najveći rizik od femicida je raskid partnerskog odnosa i odvajanje od intimnog partnera/napuštanje nasilnika;
- Femicid je vodeći uzrok prerane smrti žena na globalnom nivou.

U različitim sistemima postoje različiti načini na koje je femicid uključen u krivična zakonodavstva. U nekim državama femicid je propisan kao posebno krivično delo, najčešće u zemljama Južne i Centralne Amerike. U nekoliko država je propisano da je učinilac dela muškarac, a većina definicija podrazumeva postojanje nekih specifičnih okolnosti u pogledu odnosa žrtve i učinioca (npr. postojanja prethodnog nasilja, samog čina ubistva, okolnosti u vezi sa karakteristikama žrtve i sl). U mnogim državama u definicije krivičnog dela uključeni su neki posebni elementi, kao što su: specifično mentalno stanje učinioca, mizoginija, mržnja ili prezir prema žrtvi zato što je žena, kao i druge okolnosti u vezi sa nejednakim odnosima moći, a u svim jurisdikcijama propisane kazne su više od kazni za osnovno delo ubistvo. U nekim državama su rodno određeni/zasnovani elementi ili okolnosti uključeni su u definicije teškog ubistva (npr. najčešće je to ubistvo trudne žene, kao i ubistva žena koje su počinili muškarci u kontekstu rodno zasnovanog nasilja, ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan, ubistva „iz časti“). U mnogim državama propisane su otežavajuće okolnosti koje su relevantne za sva krivična dela, uključujući i ubistvo, a u malom broju država otežavajuće okolnosti su propisane tako da se specifično odnose na žene (na primer, kao posledica nasilja prema ženi ili ubistvo trudne žene), dok su u većini krivičnih zakonodavstava otežavajuće okolnosti propisane rodno neutralno – mržnja zbog pola, roda, rodnog identiteta ili seksualne orijentacije; bračni/partnerski odnos između žrtve i počinioca, ubistvo u prisustvu dece i slično.

Femicid nije propisan kao posebno krivično delo u krivičnom zakonodavstvu Srbije. Propisivanje femicida kao posebnog krivičnog dela je veoma važno, jer bi to omogućilo adekvatnu pravnu kvalifikaciju dela, što bi doprinelo smanjenju pravne nesigurnosti, kao i mogućih grešaka prilikom kvalifikacije krivičnog dela i kažnjavanja učinilaca. Na taj način bi se omogućilo i statističko praćenje broja prijavljenih, optuženih i osuđenih za femicid.